

marife

dini araştırmalar dergisi

Turkish Journal of Religious Studies

cilt / volume: 23 • sayı / issue: 2 • kış / winter 2023

Cumhuriyet Dönemi Cerrâhî Bestekârlar

Cerrahi Composers Of The Republic Period

Mustafa Asım Akkuş

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türk Müsiki Devlet Konservatuvarı, Türk Din Müsiki Ana Sanat Dalı

Assoc. Prof., Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkish Music State Conservatory, Department of Turkish Music, Turkish Religious Music Main Art Branch

Ankara / Türkiye

mustafaasimakkus@aybu.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0001-5327-6017>

Article Type / Makale Tipi

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Information / Makale Bilgisi

Received / Geliş Tarihi: 16.09.2023

Accepted / Kabul Tarihi: 07.12.2023

Published / Yayın Tarihi: 30.12.2023

DOI: 10.33420/marife.1360933

Cite as / Atıf: Akkuş, Mustafa Asım. "Cumhuriyet Dönemi Cerrâhî Bestekârlar". *Marife* 23/2 (2023) 471-496. <https://doi.org/10.33420/marife.1360933>

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright / Telif Hakkı: "This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) International License." / "Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır."

Ethical Statement / Etik Beyan: This study was produced based on the PhD thesis named "The Tradition of Turkish Religious Music in Cerrâhîlik and the Cultural Continuity of Tekke Music" (Sivas Cumhuriyet University, Social Sciences Institute, 2021, Sivas). / Bu makale "Cerrâhîlik'te Türk Din Müsiki Geleneği ve Tekke Müsiki'nin Kültürel Devamlılığı" başlıklı doktora tezinden (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021, Sivas) yararlanılarak hazırlanmıştır.

e-ISSN: 2630-5550

<https://marife.org/tr/>

Cumhuriyet Dönemi Cerrâhî Bestekârlar

Özet

Tekke mûsikîsinin birçok formu yüzyıllar boyu tekkelerde okunmuş ve günümüze kadar ulaşmıştır. Bu formların icrâsının yapıldığı en aktif ve mâhir tekkelerden birisi de Cerrâhî Tekkesi'dir. Halvetî tarikatının bir kolu olan Cerrâhîlik, mûsikî alt yapısı bakımından gelişmiş tekkelerden birisidir. Âsitâne olarak İstanbul Fatih'te Karagümrük mevkiinde bulunan Cerrâhîler yüzyıllar boyunca faaliyet göstermiş ve sadece İstanbul değil birçok ilde de şubeleri açılmış, tasavvuf erbabı tarafından kabul görmüştür. Örneğin Sakarya, Bursa, Ankara bunlardan başlıcaları olarak kabul edilmektedir. Cerrâhîlik, aynı zamanda Amerika başta olmak üzere birçok farklı ülkede de kabul görmüş ve şubeleri açılmıştır. Tekke ve zâviyelerin kapatılmasından sonra Cerrâhîlik kültürünü yaşatmak, mûsikîsi ve folklorunu uygulamak için Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı kurulmuştur. Bu vakıfta ilahi formu başta olmak üzere birçok Türk din mûsikîsi formu okunmuş ve bu formlar meşkler sayesinde yayılmış ve icrâ edilmiştir. Meşkler, yeni ilahilerin üretilmesine teşvik etmiş ve yeni bestekârların yetişmesine vesile olmuştur. Meşkler genellikle pazartesi günü yapılmaktadır. Pazartesi meşkleri, pazartesi günleri belirli makamlarda takımlar hazırlanarak ya da karma takımlar şeklinde birbirine yakın makamlarda ilâhilerin icrâ yapıldığı meşkler olarak bilinmektedir. Cumhuriyet dönemi öncesi hafta gecesi denilen zikir pazartesi öğleden sonra yapılmakta idi. Cumhuriyet döneminden sonra memuriyetin mesâi saatlerine denk gelmesi sebebiyle zikrin yapıldığı zamanı Fahreddin Erenden tarafından pazartesi akşam olarak değiştirilmiştir. Muzaffer Ozak zamanında ise perşembe akşamına alınmıştır. Fakat Nureddin Cerrâhî'den beri pazartesi günü zikrin yapıldığı gün olması sebebiyle de ona hürmeten pazartesi meşk gecesi olarak belirlenmiştir. Pazartesi meşkleri Fahredin Erenden'in vefât etmesinden sonra 1967 senesinde Muzaffer Ozak ile birlikte başlamıştır. Arşiv kayıtlarındaki ses kayıtları ise 1980'lerden itibaren vakıf arşivinde bulunmaktadır. Meşkte ilâhilere sazlar da eşlik etmektedir. Kanun, ney, kudüm, halîle, dâire, bendir gibi sazları icrâ eden sâzendeler meşkte hazır bulunur. Yapılan meşklerde geçilen eserler, perşembe gecesi folkloru yaşatmak için yapılan zikirde de icrâ edilir. Bu sebeple pazartesi meşkleri perşembeye hazırlık olarak prova mâhiyeti de taşımaktadır. Meşklerin, internet ortamında da 1996 senesinden itibaren istifâdeye sunulan 189 kaydı bulunmaktadır. 2003 senesinden beri meşkleri kaydetmeye gayret eden Ömer Çolakoğlu ile yapılan mülâkatta 60'a yakın makamın bu meşklerde geçildiği ifade edilmiştir. Meşklerin repertuarı, içinde bulunulan haftanın ya da ayın özelliğine göre belirlenir. Örneğin şeyh efendilerin vefâtının olduğu haftalar şeyh efendilerin şiirleri ya da besteleri repertuvara konulur. Mübârek aylar ve gecelerde ise o aydan bahseden güftelerden bestelenmiş eserler tercih edilir. Meşkler şeyh efendilerin işâret etmesiyle son bulmakta ve ardından çay ikram edilerek sohbet edilmektedir. Meşkler, birçok farklı makamda geçilen repertuar sebebiyle Türk din mûsikîsi ve tekke mûsikîsi alanına merakı olan öğrencilerin ve mûsikîşinasların istifâde ettiği sanat meclisleri olmuştur. Meşkler içerisinde aktif olarak okunan ilahiler sebebiyle Türk din mûsikîsi repertuarı anlamında zengin bir içeriğe sahip bir tekke ortaya çıkmıştır diyebiliriz. Bunu mûsikî altyapısı güçlü olan bestekârlar sağlamıştır. Cumhuriyet dönemi öncesinde Eyyübi Mehmet Efendi (ö.1266/1850) ve Eğrikapılı Şeyh Mehmet Efendi (ö.1317/1900) gibi bestekârların ismi bilinse de Cumhuriyet Dönemi sonrası meşklerin sistemleşmesiyle de paralel olarak bestekâr sayısı artmış ve Türk din mûsikîsine yeni besteler kazandırılmıştır. Bu araştırma ile Cumhuriyet Dönemi sonrası Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'na üye olan bestekârların isimlerinin ve sayılarının tespit edilmesi, yapmış oldukları bestelerin türleri ve eser sayılarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışma neticesinde Cumhuriyet döneminde vefât eden 14 bestekârın 347 eserine, yaşayan 35 bestekârın ise 2021 yılı itibâriyle 1017 eserine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Din Mûsikîsi, Tekke Mûsikîsi, Cerrâhî, Bestekâr, Tasavvuf

Jerrahi Composers of The Republic Period

Summary

Many forms of lodge music have been sung in lodges for centuries and have reached to the present day. One of the most active and skillful lodges where these forms are performed is the Jerrahi Lodge. Jerrahism, as a subsection of the Halveti sect, is one of the prominent dervish lodges in terms of musical infrastructure. Jerrahis, who are located in the Karagümrük in Fatih-Istanbul, has been active for centuries, has opened branches not only in Istanbul but also in many other cities, and has been accepted by Sufi scholars. For example, Sakarya, Bursa and Ankara are considered to be the main branches. Jerrahism has also been accepted and branches have been opened in many different countries, particularly in America. After the closure of lodges and zawiyas in Turkey, Turkish Sufi Music and Folklore Research and Memorial Foundation was established in order to keep the Jerrahism culture alive and practice its music and folklore. In this foundation, many forms of Turkish religious music, particularly the hymn form, were sung and these forms were disseminated and performed through meshk practices. Meshks encouraged the production of new hymns and led to the training of new composers. Meshks are usually held on Mondays. Monday meshks are known as the meshks where hymns are performed by preparing a collection of pieces from specific maqams or mixed maqams with similar structure. Before the Republic period, dhikr, which was called week night, was performed on Monday afternoon. After the Republic period, the time of dhikr was changed to Monday evening by Fahreddin Erenden, as it coincided with the working hours of the civil service. In Muzaffer Ozak's time, it was changed to Thursday evening. However, Monday evening has been designated as the meshk night out of respect for Nureddin Cerrâhî, since Monday has been the day of dhikr since his time. Monday meshks commenced with Muzaffer Ozak in 1967, after the death of Fahredin Erenden. The audio recordings in the archive records have been in the foundation archives since the 1980s. Instruments also accompany the hymns in meshk. Instrumentalists who perform instruments such as Qanun, Ney, Kudum, Halîle, Dâire and Bandir are present in the meshk. The pieces performed in the meshks are also performed in the dhikr held on Thursday night to keep the folklore alive. For this reason, Monday meshks also serve as rehearsals in preparation for Thursday. There are 189 records of meshks available on the internet since 1996. In the interview with Ömer Çolakoğlu, who has been trying to record the meshks since 2003, it was stated that nearly 60 maqams were performed in these meshks. The repertoire of meshks is determined according to the characteristics of the current week or month. For example, in the weeks of the death of Sheikh Effendi, poems or compositions of Sheikh Effendi are added to the repertoire. In holy months and nights, pieces composed with lyrics mentioning that month or night are preferred. Meshks are finished after Sheikh Effendi points it out, then tea is served, and conversation is held. Meshks have become art gatherings where students and musicians who are interested in Turkish religious music and lodge music benefit from thanks to the repertoire arranged from many different maqams. We can say that a lodge with a rich content in terms of Turkish religious music repertoire has emerged due to the hymns that are actively recited in the meshks. This was achieved by composers with strong musical backgrounds. Although the names of composers such as Eyyübi Mehmet Efendi (d.1266/1850) and Eşrikapılı Şeyh Mehmet Efendi (d.1317/1900) were known before the Republic period, the number of composers increased in parallel with the systematization of the meshks after the Republic period and new compositions were introduced to Turkish religious music. This research aims to determine the names and numbers of composers who are members of Turkish Sufi Music and Folklore Research and Memorial Foundation after the Republic period, and to determine the types and number of compositions they made. As a result of the study, 347 works of 14 composers who passed away during the Republic period and 1017 works of 35 living composers as of 2021 were reached.

Keywords: Turkish Religious Music, Lodge Music, Jerrahi, Composer, Sufism

Giriş

Tekkeler, şeyhin yönetiminde dervişlerin zikirle meşgul oldukları, kişiyi rûhen ve ahlâken olgunlaştırdığı kabul edilen mekânlar olarak bilinmektedir. Tekkeler, zikirde ve diğer ibâdetlerde şiir ve mûsikîden istifâde etmişlerdir. Mûsikîyi etkili şekilde kullanan tekkelerden birisi olma özelliğini taşıyan Karagümrük'teki Cerrâhî Tekkesi, birçok mûsikîşinas ve bestekâr yetiştirmiş olup mûsikîde adını ön sıralara yazdırmıştır. Nûreddin Cerrâhî tarafından kurulmuş olan bu tekkenin mûsikî ile ilişkisi önem arz etmektedir.

Tekke ve zaviye kanunundan sonra son şeyh Fahreddin Erenden'e kadar tekke vazifesini devam ettiren Cerrâhîlik daha sonra dernek ve vakıf olarak kültürel olarak devamlılığını sürdürmüştür. İlk olarak Nureddin Camii ve Türbesini Koruma Derneği kurulmuş, faaliyetler dernek vesilesiyle devam etmiştir. Daha sonra camilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'na geçmesiyle birlikte Nureddin Türbesini Koruma Derneği olarak ismi değişmiş ve 2001 yılında dernek fesh olmuştur.¹ Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı ise 1981 yılında Muzaffer Ozak tarafından kurulmuştur.²

Bu çalışmada Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'na üye bestekârların biyografilerine ve besteledikleri eser sayılarına yer verilmiştir. Bu çalışmanın detayı 2021 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden tamamlamış olduğumuz "Cerrâhîlik'te Türk Din Mûsikîsî Geleneği ve Tekke Mûsikîsinin Kültürel Devamlılığı" konulu doktora tezinde mevcuttur.³

1. Cumhuriyet Dönemi Cerrâhî Bestekârlar

Cerrâhîlik geleneğinde Cumhuriyet dönemi bestekârlar incelenirken vefâtı Cumhuriyet döneminde olan bestekârlar da ilâve edilerek bir tasnif yapılmıştır. Bu vesîleyle doğumu Cumhuriyet dönemi öncesi olsa da mûsikî hizmetleri Cumhuriyet döneminde olan Cerrâhî geleneğe bağlı bestekârlar incelenmiş ve kısa biyografilerine yer verilmiştir. Yapılan tasnifte 1925 tekke ve zâviyelerin kapatılması kanunundan Türk Tasavvuf Mûsikîsî ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nın kuruluşu sürecine ve 2023 yılına kadar gelen süreç içerisinde Cerrâhîlik geleneğine bağlı bestekârların birçoğu araştırılmıştır. Vefât eden bestekârlar ölüm tarihlerine göre, yaşayan bestekârlar doğum tarihlerine göre sıralanmıştır.

1.1. Vefât Eden Bestekârlar

Bu kısım Cumhuriyet döneminden önce doğmuş fakat Cumhuriyet döneminde yaşamış olan bestekârlardan itibâren başlanmıştır. Vefât eden bestekârların yakınlarından elde edilmiş notalar ve arşiv taramaları neticesinde toplam 347 ese-

¹ Tuğrul İnançer, "Mülâkât" 05/08/2021.

² Fulya Atacan, *Sosyal Değişme ve Tarikat Cerrâhîler* (İstanbul: Hil Yayınları, 1990), 49.

³ Mustafa Asım Akkuş, *Cerrâhîlik'te Türk Din Mûsikîsî Geleneği ve Tekke Mûsikîsinin Kültürel Devamlılığı* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi 2021), 113-213.

re ulaşılmıştır.

1.1.1. Hüseyin Tolan (ö. 1976)

1910 senesinde Selânik'te doğan Hüseyin Tolan'ın babası Karanfilzâde Bekir Efendi, Annesi Safiye Hanım'dır. 1924 senesinde nüfus mübâdelesini sebebiyle Türkiye'ye ailesi ile birlikte göç eden Tolan, evvelâ Altunizâde'de ikâmet etmiş daha sonra Karagümrük'e yerleşmiştir. Beyazıt Camii İmamı İsmail Atay'dan hâfızlığını tamamlayan Tolan, hıfzını otuz yaşından sonra tamamladığını ifâde etmiştir.⁴ Tolan, cami mûsikîsine vâkıf birisi olarak bilhassa Kur'ân-ı Kerîm kıraatı, mevlid, kaside ve diğer formlarda kendini yetiştirmiştir. İlk mûsikî hocası Ali Rıza Şengel olan Tolan, Refik Fersan, Münir Nurettin Selçuk, Refik Talat Alpman'dan nazariyât dersleri almıştır. Süleymâniye Camii Baş Müezzini Hâfız Kemâl'den camii mûsikîsi dersleri alan Tolan, mevlid ve gazel tavrı konusunda Hâfız Kemal'den istifâde etmiştir. İstanbul Belediyesi Mezarlık Müdürlüğü İmam Hatipliği görevinin yanı sıra 1970 yılında Mahmutpaşa Gürün Hanı'nda da imamlık vazifesini sürdürmüştür. Aynı zamanda ayakkabıcılık yapan ve Kapalıçarşı'da dükkanı olan Tolan, son zamanlarına kadar evinde dînî mûsikî meşk etmiş ve birçok öğrenci yetiştirmiştir. Hüsnü Yetişken, Dursun Çakmak, Ahmet Muhtar Gölge, İzzet Eskidemir gibi isimler kendisinden istifâde etmiştir. Hüseyin Tolan 23 Ocak 1976'da Karagümrük'teki evinde vefât etmiştir. Topkapı'daki Çamlık Mezarlığına defnedilmiştir.

Hüseyin Tolan, 1939 yılında bestekârlığa başlamış ve "bekirzâde" mahlasını şiirlerinde kullanmıştır. Tolan'ın Türk din mûsikîsi bestelerinin sayısı 9 ilâhi, 3 tevşih olmak üzere 12'dir.⁵

1.1.2. Nezhî Tolan (ö.1992)

Hâfız Nezhî Tolan 1940 senesinde Karagümrük Beyceğiz Mahallesi Molla Bey Konağı'nda dünyaya gelmiştir. İlkokulu Ahmet Rasim Paşa Okulu'nda bitirdikten sonra Sarı Hoca lakabıyla bilinen Beyazıt Camii İmamı Hâfız İsmail Efendi'den hâfızlığını bitirmiştir.⁶ Babası Hâfız Hüseyin Tolan'dan ilk mûsikî derslerini meşk etmiştir. Babasının yakın arkadaşları olan Sadettin Kaynak ve Münir Nureddin Selçuk gibi meşhur mûsikîşinaslar salı ve perşembe akşamları evlerine gelmişlerdir. Bu vesîleyle Nezhî Tolan hem babası hem de mûsikîşinas üstatlardan istifâde etmiştir.

Babası Hâfız Hüseyin Tolan, Muzaffer Ozak'a bağlı olup aynı şekilde oğlunu da Muzaffer Efendi'nin himâyesine teslim etmiştir. Muzaffer Efendi ile Amerika seyahatleri yapan Nezhî Tolan Kapalı çarşıdaki Fevkânî Mescidi'nde vefâtından sonra Muzaffer Ozak'ın fahrî olarak imamlık yaptığı yerde 1986-1991 yıllarında hutbe okuyup namaz kıldırıştır. 24 Mart 1992 tarihinde vefât etmiş, Silivrikapı

⁴ Fatih Koca, *Hafız Mûsikîşinaslar (Osmanlı'dan Cumhuriyete Geçiş Dönem)* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2021), 136.

⁵ Cumhur Enes Ergür, *99 Bestekârdan İlâhiler* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2020), 72.

⁶ Nağme-i Aşk, "Hafız Nezhî Tolan", (Erişim 27 Aralık 2023).

Kabristanı'na defnedilmiştir.⁷

Babası ve devrin önemli mûsikîşinaslarından yetişmiş olan Nezih Tolan'ın iki tane ilâhi formunda bestesi vardır.⁸

1.1.3. Arif Hikmet Gökoğlu (ö.1995)

Arif Hikmet Gökoğlu 2 Mart 1934'de Bolu'nun Mengen ilçesinde dünyaya geldi. Babası Haşim Bey, annesi Huriye Hanım'dır. Hâfızlığını dokuz yaşında tamamlayan Gökoğlu, Sadettin Kaynak, Tahir Karagöz ve Emin Ongan gibi üstatlardan Üsküdar Mûsikî Cemiyeti'nde dersler aldı. Mûsikî meşk etti. Daha sonra Muzaffer Ozak ile tanıştı ve ona intisâp etti. 29 Nisan 1995 tarihinde vefât etti. Maltepe Başbüyük mezarlığına defnedildi.

Arif Hikmet Gökoğlu zikir meclislerinde okumuş olduğu kaside, ilâhi ve mersiyeler ile de bilinmektedir. Kendisi uzun yıllar Sebilci Hüseyin Efendi'den istifâde etmiş, tavır açısından onun yolunu izlemiştir. Bu sebeple tavır açısından hocasına en çok benzeyenlerden birisi olarak kabul edilir. Okumuş olduğu mevlid, ilâhi ve kasîde kayıtları Türk Tasavvuf Musikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı arşivlerinde mevcuttur. Gökoğlu, hem mûsikî hem de edebiyatta kendisini yetiştirmiş ve Türk Din Mûsikîsi formlarında üç ilâhi bestelemiştir.⁹

1.1.4. Kemal Tezergil (ö.1996)

1926 yılında Bursa'da dünyaya gelen Tezergil'in babası Mustafa Sabri, annesi Hikmet Hanım'dır. Küçük yaştan itibaren dayısı Muzaffer Ozak'ın himâyesine giren Tezergil, hâfızlığını Köse Ömer Efendi'de yapmış, ta'lim ve kıraat derslerini de Enderûnî İsmail Efendi ve Mehmet Arıtekin'den almıştır. İlk mûsikî eğitimini Hulûsi Gökmenli ve Cahid Gözkan'da yapmıştır. Ardından Sadettin Heper'in öğrencisi olmuş ve mevlevî âyinlerini ondan meşk etmiştir. Dayısı Muzaffer Ozak ile yurtdışı seyahatlerine gitmiştir.¹⁰

Kemal Tezergil'in 1993 tarihinde kansere yakalandığı tespit edilmiştir. Daha sonra ameliyât olmuş fakat hastalığı için şifâ bulunamamıştır. Ameliyât sonrası ayağa kalkamamış son yıllarını yatakta hasta olarak geçirmiştir. 15 Kasım 1996'da vefât etmiş, cenâze namazı Fatih Camii'nde duâhân Adem Erim tarafından kıldırılmış ve Silivrikapı Seyit Nizam Kabristanına defnedilmiştir.¹¹

Türk din mûsikîsi formlarının ekseriyetinde nev-i şahsına münhasır bir icrâ kabiliyetine sahip olan Tezergil, mevlid ve kaside formlarında hem tavır hem de icrâ açısından örnek alınan bir mûsikîşinastır. Bununla birlikte tekke mûsikîsinde zikir esnâsında kelime-i tevhid bölümünde perde kaldırma konusunda pek az kişinin icrâ edebileceği bir kâbiliyete sahiptir. Yukarıdaki bölümlerde de zikredilen başlangıcı bir rivâyete göre de Buhûrîzâde Mustafa İtrî ile başladığı ka-

⁷ Mustafa Asım Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki* (Ankara: Fecr Yayınları, 2023), 129.

⁸ Nağme-i Aşk, "Hafız Nezih Tolan".

⁹ Nağme-i Aşk, "Arif Hikmet Gökoğlu", (Erişim 27 Aralık 2023).

¹⁰ Ahmet Hasipek, *Hafız Kemal Tezergil'in Hayatı ve Eserleri* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2019), 12.

¹¹ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 131.

bul edilen kadîm bir İstanbul geleneği Enderûn usûlü terâvih tertibine de vâkîf olan Tezergil, Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nda da ramazan aylarında Enderûn usûlü terâvih tertibininin tatbîkîni yıllarca yapmıştır. Tezergil, mûsikî birikimiyle birçok besteler yapmıştır. Ekseriyeti ilâhî formunda olan besteleri dışında Tezergil'in Nihâvend Mevlevî Âyin-i Şerif bestesi de mevcuttur.¹²

1.1.5. Selahattin Demirtaş (Salahî Dede)-(ö. 1997)

Selahattin Demirtaş 1912 senesinde İstanbul'da Kasımpaşa'da doğdu. Babası Hüsamettin Efendi, annesi Şerîfe Hanım'dır. Ablası Şaziment Hanım'ın kânûnî ve musîkîşinas olması dolayısıyla mûsikîye küçük yaştan itibaren ilgi duymuştur. Bununla birlikte küçük yaştan itibaren babasıyla birlikte tekkelere gitmiş ve tekke kültürünün alt yapısıyla yetişmiştir.

Selahattin Demirtaş, 1948 senesinde Muzaffer Ozak'ın Aksaray Süpürgeci Han'daki kitap dükkanında muhâsabeci olarak çalışmaya başlamıştır. Bu süre zarfında Muzaffer Efendi'nin ramazanda Süleymâniye Camii'nde yapmış olduğu Enderûn usûlü terâvih tertibine katılma ve müezzinlik yapma imkânı bulmuş ve bu vesîleyle kendisini dînî mûsikî alanında da yetiştirmiştir.¹³

Demirtaş, 1958 yılında Cerrâhî Âsitânesi son şeyhi Fahrettin Efendi'nin mânevî terbiyeleri altına girmiştir. 1960 senesinden 1978'e kadar Konya'da Şeb-i Arûs ihtifâllerine âyinhân olarak katılmıştır. 1967 senesinde Muzaffer Ozak'ın isteği üzerine Nureddin Cerrâhî Camii ve Türbesini Koruma Derneği'nde ve ardından Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı binasında pazartesi günleri meşklerinde ilâhiler ve kıyâm kelime-i tevhîdi meşk etmiştir. Demirtaş kalp krizi geçirmiş ve 5 Mart 1997 Çarşamba günü dâr-ı bekâyâ irtihâl etmiştir.¹⁴

1970 senesinden itibaren edindiği mûsikî birikimi ile ilâhiler besteleyen Demirtaş, bestelerinin özgün olması sebebiyle Safer Dal tarafından "Salâhî Dede" unvânı verilmiştir.¹⁵ 37 tane ilâhî bestesi olan Demirtaş'ın besteleri vakıf bünyesinde okunmakta olup birçoğu dillere pelesenk olmuş eserlerdir.¹⁶

1.1.6. Zeki Altun (ö. 1999)

Zeki Altun, 1920 senesinde İstanbul'un Vefâ semtinde doğdu. Beş yaşında Kur'ân ta'limine başlayan Altun, altı aylık süre zarfında hâfızlığını tamamladı. Hâfız Hasan Akkuş ve Hafız Ahmet Artar ile Kur'ân tahsîlini devam ettirdi. Mevlid ve ilâhileri Hâfız Kemâl ile meşk eden Altun, Sadettin Kaynak, Ali Rıza Şengel, Beşiktaşlı Hafız Rıza Efendi'den de lâ dînî mûsikî formlarından beste, semâî ve fasılları meşk

¹² Hasipek, *Hafız Kemal Tezergil'in Hayatı ve Eserleri*, 70-72.

¹³ Ergür, *99 Bestekârdan İlâhiler*, 74.

¹⁴ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 134.

¹⁵ Cumhuriyet Enes Ergür, *"Salâhî Dede" Salahaddin Demirtaş Hayatı ve Eserleri* (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2011), 22.

¹⁶ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 136.

etti. Bu süre zarfında Sâdettin Heper, Cevdet Çağla, Sadi Hoşses, Necmi Rıza Ahıs-kan, Hulusi Sesigür gibi isimlerle beraber çalışarak mûsikî bilgilerini geliştirdi ve pekiştirdi.

Türkiye Hâfızlar ve Mevlidhânlar Cemiyeti kurucularından olan, aynı za-manda başkan ve başkan yardımcılığı da yapmış olan Hâfız Zeki Altun, bu cemiyet-te birçok mevlid, ilâhi ve fasılların meşk edildiği programlar tertip etti. 1992 sene-sinde bu cemiyetten sağlık problemleri dolayısıyla ayrıldı.

Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'ndaki birçok meşklere de katılan Altun, birçok hâfız ve mûsikîşinas arkadaşını vakıfla tanıştırmış bu meşklere istifâde etmesini sağlamıştır. Birçok ülkede Türk din mûsikîsi ile ilgili programlara katılan Altun, Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Malezya, Amerika ve Mısır'a mevlid okumak için gitmiştir. 1965 ve 1980'li yıllar arasında Süleyman Çelebi'nin vefâtının sene-i devriyesinde Bursa'ya gitmiş Kur'ân ve mevlid okumuştur.¹⁷

Zeki Altun'un ağırbaşlılığı ve vakur duruşuyla sevilen bir şahsiyet olduğu ifâde edilmektedir.¹⁸ Kur'ân'a ve mûsikîye hizmet etmiş ve günümüze kadar ulaş-mış 76 dînî mûsikî bestesiyle Türk din mûsikîsi repertuarına katkıda bulunmuş mütemâyiz bir şahsiyettir. 8 Eylül 1999 tarihinde vefât etmiş ve Eski Kozlu mezar-lığına defnedilmiştir.¹⁹

1.1.7. Aslan Hepgür (ö. 2001)

Aslan Hepgür, 09 Aralık 1934'te Bursa'da dünyaya gelmiştir. Asıl ismi Al-parslan olan Hepgür'ün babasının adı Ferit, Annesinin adı İrfan'dır.²⁰ İlköğrenimini tamamladıktan sonra ailesiyle birlikte Ankara'ya yerleşmiştir. 1960 senesinde An-kara Radyosu'nu sâzende olarak kazanan Hepgür, 1966 da İstanbul Radyosu'na tâyinini isteyerek İstanbul'a yerleşmiştir. İstanbul'da Radyo'da görev yaptığı sıra-larda oğlunun hastalanıp vefât etmesinden oldukça etkilenen Hepgür, görevinden ayrılmıştır. Özel olarak çalışmasına devam eden Hepgür, 1987'de tekrar İstanbul Radyosu'na geri dönmüş ve 1998'e kadar bu görevini sürdürdüktan sonra emekli olmuştur. Aslan Hepgür, küçük yaştan itibaren mûsikî ile iç içe olmuş ve on üç ya-sından itibaren fasıl topluluklarına katılmış, Kadri Şençalar, Feyzi Aslangil, Necdet Gezen, Can Akşit ve daha birçok mûsikîşinas ile aynı sahneyi paylaşmıştır.²¹

Radyo yıllarında birçok yurtdışı konserine de katılmış olan Hepgür, Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'yla tanışmış ve bura-daki meşklere katılmaya özen göstermiştir. Vakfın o senelerdeki başkanı Muzaffer Ozak'a olan muhabbeti tasavvuf mûsikîsine yaklaşmasını sağlamıştır. Muzaffer Efendi'den sonraki vakıf başkanı Safer Dal'ın teşvikiyle vakfın arşivinde bulunan

¹⁷ Cumhuriyet Enes Ergür, *Zeki Altun Hayatı ve Eserleri* (İstanbul: Türk Tasavvuf Musikisi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı Yayınları, 2004), 8.

¹⁸ Ergür, *Zeki Altun Hayatı ve Eserleri*, 9.

¹⁹ Ergür, *99 Bestekârdan İlâhiler*, 82.

²⁰ Ömer Akyol, *Aslan Hepgür'ün Hayatı ve Mûsikî Çalışmaları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2011), 13.

²¹ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 141.

ses kayıtlarının notaya alınmasında ciddi emekleri olmuştur. Bununla birlikte vakıf bünyesinde yurtdışı konserlerine katılmış ve tasavvuf mûsikîsine icrâsıyla hizmet etmiştir. Heggür 20 Mart 2001 tarihinde Tarabya'da vefât etmiş, cenâzesi Karacaahmet Mezarlığına defnedilmiştir. Aslan Heggür, Türk din mûsikîsine 41 eser kazandırmıştır.²²

1.1.8. Şerif Dedeoğlu (ö. 2007)

Dedeoğlu, 1932 senesinde İstanbul'da dünyaya geldi. Küçük yaşlardan itibaren mûsikîyle tanıştı. Saim Özsoy ve Naci Tektel mûsikî hocalarıydı. Kanun sazında küçük yaştan itibaren başarılı oldu.²³ Daha sonraları fasıl heyetinin vazgeçilmezi oldu. Kanun sazının icrâsı gibi yapımı ile ilgili de eğitim aldı. Kanun ve yaylı tambur gibi saz aletlerini yaparak imzasını attı. Amerika'dan aldığı davet üzerine Türkoloji Enstitüsü'nde çalışmaya başladı. 1973 senesinde Türkiye'ye döndü. Türk Tasavvuf Mûsikîsine ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı sayesinde dînî mûsikî sahasıyla ilgili çalışmalar yaptı.²⁴

Dört çocuğu olan hepsi de müzisyen olan Şerif Dedeoğlu, 6 Haziran 2007'de vefât etti. Dedeoğlu, 5 ilâhi besteleyerek dînî mûsikî repertuarına eserler kazandırdı.²⁵

1.1.9. Metin Alkanlı (ö. 2007)

1946 senesinde Bulgaristan Ruscuk kentinde doğdu. Türkiye'ye ailesi ile birlikte gelen Alkanlı, ilköğrenimini Gaziosmanpaşa'da, Ortaokulu Rami Ortaokulu'nda, Liseyi de Eyüp Lisesi'nde bitirdi. İlkokul yıllarından itibaren müziğe ilgisi olan Alkanlı batı müziği ile ilgili saz enstrümanları ile alakadar oldu ve gitar, saksofon ve trompet gibi sazları kendi gayretleriyle öğrendi.²⁶

Dînî mûsikîye ilgisi Ahmet Özhan ile tanışmasından sonra oldu. Ahmet Özhan, Metin Alkanlı'yı Safer Dal ile tanıştırdı. Bu tanışmadan sonra hayatında tamamen yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Safer Dal'ın güftelerini besteledi. Ahmet Özhan'ın Güldeste 1-2-3 albümlerini aranjelerini ve yönetmenliğini yaptı. 39 ilâhi bestesi olan Metin Alkanlı 20 Eylül 2007'de vefât etti.²⁷

1.1.10. İsmail Hakkı Özkan (ö. 2014)

İstanbul'un Sultanahmet semtinde 15 Nisan 1941'de doğan İsmail Hakkı Özkan'ın annesinin adı Zehra, babasının adı Aziz'dir.²⁸ Çocukluk yıllarında radyodan Hakkı Derman, Sâdi Işılay, Necâti Tokyay, Emin Ongan gibi isimlerin fasıl kayıtlarını dinleyerek büyüyen Özkan, bu vesileyle Türk Müziğine bağlandı. Yenikapı

²² Ergür, 99 *Bestekârdan İlâhiler*, 104.

²³ Ergür, 99 *Bestekârdan İlâhiler*, 100.

²⁴ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 144.

²⁵ Ergür, 99 *Bestekârdan İlâhiler*, 100.

²⁶ Ergür, 99 *Bestekârdan İlâhiler*, 124.

²⁷ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 145.

²⁸ İsmail Hakkı Özkan, *Türk Mûsikîsine Nazariyât ve Usûlleri Kudüm Velveleleri* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2010), 1.

Mevlevîhânesinin son dervişlerinden olan Osman Dede'nin teşvikiyle Neyzen Gavsi Baykara ile tanışan Özkan, kudüm, ney, nazariyât, prozodi, edebiyat konularında kendisinden istifâde etti. Hocasının teşvikleriyle beste yapmaya başlayan Özkan, 1959 senesinde de İstanbul Belediye Konservatuarına Türk Mûsikîsi Bölümüne girdi. Nevzat Atlığ, Melehat Pars gibi isimlerden ders aldı ve öğrenci olduğu kurumda hoca olarak 1967'de göreve başladı. Nevzat Atlığ'dan sonra bu kurumda Sanat Kurulu Başkanlığı yaptı.²⁹

Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nda meşklere de katılmış olan Özkan'ın otuz beş tanesi saz eseri olmak üzere yüz seksen yedi bestesi vardır. Türk din mûsikîsi bestelerini tablo halinde aşağıda verip eserlerinden bir tanesinin ek bölümde notasını ilâve edilmiştir.³⁰

1.1.11. Mustafa Kâmil Dürüst (ö. 2014)

Mustafa Kâmil Dürüst 1924 İstanbul doğumludur. Küçük yaştan itibaren sanata meraklı olan Dürüst, 15 yaşından itibaren resim ve mûsikî ile tanıştı. İstanbul Devlet Konservatuarı'nda okuyan Dürüst, Sadettin Kaynak'tan mûsikî dersleri aldı. Aynı zamanda bu süre zarfında dînî mûsikî ile Kaynak vesilesiyle tanışmış oldu. Birçok güfte ve beste çalışmalarının yanı sıra 400'ün üzerinde resim tablosu olan Dürüst aynı zamanda fotoğraf sanatıyla da ilgilendi ve 30.000'e yakın fotoğraf çekti. Dürüst'ün Osmanlı dönemi mimârisi ile ilgili araştırmaları ve kitapları da mevcuttur.³¹

Kansere yenik düşen Dürüst, 90 yaşında hayatını kaybetti. Türk din mûsikîsi besteleri 10 tane olan bestekârın eserleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.³²

1.1.12. Tosun Bekir Bayraktaroğlu (2018)

Tosun Bekir Bayraktaroğlu 1926 yılında İstanbul'da doğdu. 1945 senesinde Robert Koleji'nden mezun olduktan sonra Amerika'da mimârî eğitim almış ve Robert Koleji sıralarında şiire merak saran Bayraktaroğlu serbest ölçüde şiirler yazmıştır.³³

Bayraktaroğlu, 1974 senesinde Muzaffer Ozak ile tanışmış ve Muzaffer Ozak'tan tasavvuf dersleri almıştır. 1977'de A.B.D.de Amerika Cerrâhî Dergâhı'nı kurmuştur. Kırk yılı aşkın dergâhta faaliyetlerde bulunan Bayraktaroğlu, 92 yaşında 30 Haziran 2018 yılında vefât etmiştir. Cenâzesi New York'ta kurmuş olduğu dergâha defnedilmiştir. Tosun Bekir Bayraktaroğlu'nun arşivlerde bulduğumuz iki adet ilâhisi vardır.³⁴

²⁹ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 147.

³⁰ Özkan, *Türk Mûsikîsi Nazariyât ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*, 1.

³¹ Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, "Mustafa Kamil Dürüst", (Erişim 27 Aralık 2023).

³² Eserlere Aytaç Ergen'in "Notam 1.0" programından ulaşılmıştır.

³³ Tosun Bekir Bayraktaroğlu, *Amerika'da Bir Türk Şeyh Tosun'un Hatıratı* (İstanbul: Sufi Kitap, 2018), 11-12.

³⁴ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 149-150.

1.1.13. Abdullah Necdet Tanlak (ö. 2018)

Abdullah Necdet Tanlak,1928'de İstanbul Fatih'te doğdu. İlkokulu Fatih'te On Dokuzuncu İlkokulu'nda, ortaokulu Karagümrük Ortaokulu'nda, liseyi de Vefâ Lisesi'nde tamamlamıştır. İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebini tamamlayan Tanlak, küçüklükten itibâren Kur'ân ile iç içe yaşamış Kur'ân talimi ve tecvîd derslerini küçük yaşta almıştır. Muzaffer Ozak'ın hocalığını da yapan Açıkbaş Mustafa Efendi'den Arapça ve Farsça dersleri almıştır.³⁵ Müezzin olmak için başvurularda bulunmuş, kadro olmadığı için fahrî olarak müezzinlik yapmıştır. Enderûn usûlü terâvih tertibinin de temsilcilerinden olan Tanlak,1940'tan 1950'ye kadar Ramazan'da Fatih Camii ve Nişancı Camii'nde bu geleneği sürdürmüştür.³⁶

1946 senesinde birkaç arkadaşıyla beraber İzzettin Hümâyi Elçioğlu'ndan meşk etmeye başlamışlardır. İzzettin Hümâyi Elçioğlu'nun 1950 senesindeki vefâtından sonra meşk arkadaşlarıyla beraber "Nişancı Tevşih" grubunu kurmuşlar, bu grup vesilesiyle meşklere devam etmişler ve birçok mevlide katılmışlardır. Tanlak, mevlid icrâsında da Hafız Hüseyin Tolon, Hafız Zeki Altun, Hafız Mecit Sesiğür, Hafız Kemal Tezergil, Hafız Esat Geredeli gibi isimlerden istifâde etmiş ve bu isimlerle mevlidlerde bulunmuştur. Tanlak, vefâtından önce kızlarının yanına yerleşmiş, son zamanlarını Kocaeli'nin Darıca ilçesinde geçirmiş ve 2018 senesinde vefât etmiştir.³⁷

Tanlak, Muzaffer Ozak ile tanıştıktan sonra birçok defa Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nda meşklere katılmış ve birçok eser bestelemiştir. Tanlak'ın icrâlarındaki cami ve tekke mûsikîsi üslûbunu bestelerinde de bulmak mümkündür.³⁸Bestelerinde çoğunlukla aruz vezni ile yazılmış şiirleri tercih etmiş 23 ilâhî ve 8 adet tevşihle dînî mûsikî repertuarına katkıda bulunmuştur.³⁹

1.1.14. Cüneyt Kosal (ö.2018)

Cüneyt Kosal, 1931 senesinde Fatih'te Sultanahmet Akbıyık Mahallesi'nde doğmuştur.⁴⁰ Bolu'da ilkokulu, İstanbul Şişli'de ortaokulu, Zonguldak'ta liseyi bitirdikten sonra İstanbul Tıp Fakültesi'ni kazanmıştır. Mûsikîye olan ilgisi ağır basınca okulu yarıda bırakmış ve mûsikî çalışmalarına ağırlık vermiştir. Bu sırada İstanbul Basın Yayın Temsilciliği'nde memur olarak göreve başlamış ve bir yıl sonra Radyo Evi'nde müzik yayınları bölümünde memurluğuna devam etmiştir. Mûsikî hayatına küçük yaşlarda başlayan Kosal, sesinin güzel olduğunu ilkokul yıllarında keşfetmiştir. Çevresinden bu konuda güzel yorumlar alan Kosal, lise yıllarında kanun sazıyla tanışmış ve kısa zamanda ilerleme kat etmiştir. Üniversite yıllarında solist olarak Üsküdar Mûsikî Cemiyeti'ne devam eden Kosal, burada

³⁵ Ayşegül Kostak Toksoy, "Dedem Abdullah Necdet Tanlak'ın Ardından", *Anakronik Dergisi*, (03 Nisan 2018), 1.

³⁶ Toksoy, "Dedem Abdullah Necdet Tanlak'ın Ardından", 2.

³⁷ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 151.

³⁸ Toksoy, "Dedem Abdullah Necdet Tanlak'ın Ardından", 3.

³⁹ Toksoy, "Dedem Abdullah Necdet Tanlak'ın Ardından", 3.

⁴⁰ Sertaç Tezeren, *Cüneyt Kosal Sanatı ve Hayatı* (İstanbul: Keşkül Yayınları, 2007), 13.

mûsikî temel eğitimi almıştır. Nevzat Atlığ'ın Kosal'ın kanun çaldığını öğrenmesiyle sâzende olarak teşvik etmesi hayatına kanun ile devam etmesini sağlamış kanun sanatçılığına ağırlık vermiştir.⁴¹

Konya Şeb-i Arûs programlarına (ihtifallerine) 1970'den 1996'ya kadar katılmış ve kanun sazıyla icrâ heyetinde yer almıştır. Yurt içi ve yurt dışı birçok mevlevî âyin icrâlarında bulunmuştur. "Klasik Türk Sazlar Beşlisi" denilen içerisinde Doğan Ergin, Vahit Anadolu, Nihat Doğu, Abdi Coşkun'un da olduğu grupta yer almış, yurt içi ve yurt dışı birçok konsere bu ekiple katılmıştır.⁴²

Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'na 1980'li yıllarda arkadaşlarının tavsiyesi üzerine gitmiştir. Safer Dal'ın teşvikleriyle bilhassa ilahi formunda az beste bulunan nişâbur, nişâburek, ferahnâkaşîran, şive-nümâ gibi makamlar başta olmak üzere birçok ilahi bestelemiştir. Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı bünyesinde okunan ve bestelenen eserlerin notaya alınmasında önemli katkıları olmuş ve birçok eseri kendi el yazısıyla anlaşılır, açık ve net bir şekilde kaleme almış ve herkes tarafından bilinen imzasını notanın sonuna atarak Cüneyt Kosal notasının tercih edilir ilk nüshalardan olmasını sağlamıştır. Hatta kendisinden sonraki birçok bestekâr Kosal'ın vefâtına kadar yapmış oldukları bestelerin notasını kendisine götürerek tasdik ettirip imzasını alarak onayından geçirmişlerdir. Cüneyt Kosal, Türk Din Mûsikîmize 66 ilahi, 2 tevsih, 1 âyin, 1 nefes, 1 durak, 1 şuğul olmak üzere 72 eser kazandırmıştır.⁴³ Notalarını ve koleksiyonunu vefâtından önce İSAM'a devreden Kosal, 21 Aralık 2018 yılında vefât etmiş ve Merkez Efendi'deki aile kabristanına defnedilmiştir.⁴⁴

1.1.15. Ahmet Muhtar Gölge (ö.2022)

Ahmet Muhtar Gölge, 1951 senesinde İstanbul Mevlânâkapı'da doğmuştur. Ailesinin mûsikîye vâkıf olması onun da ilgi duymasına vesile olmuş ve küçük yaşlarından itibaren sesinin güzelliğinden dolayı camilerde müezzinlik yaparak cami mûsikîsi alt yapısıyla yetişmiştir. Tavır açısından Albay Selahaddin Gürer, Hafız Zeki Sesli, Sebilci Hüseyin Efendi ve Kazım Büyükkaksoy gibi mûsikîşinasları takip etmiştir ve hocası Hâfız Hüseyin Tolan'dan mevlid, tavır, usûl ve makam dersleri almıştır.⁴⁵

Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı bünyesinde Cüneyt Kosal, Aslan Hepgür, Abdi Coşkun ve Zeki Altun gibi üstatlardan istifade etmiştir. 11 Kasım 2022 yılında vefât eden Gölge'nin Türk din mûsikîsine kazandırdığı 8 bestesi vardır.⁴⁶

⁴¹ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 152.

⁴² Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 152.

⁴³ Tezeren, *Cüneyt Kosal Sanatı ve Hayatı*, 74-244.

⁴⁴ Ergür, *99 Bestekârdan İlâhiler*, 96.

⁴⁵ Ergür, *99 Bestekârdan İlâhiler*, 132.

⁴⁶ Eser listesine Aytaç Ergen'in "Notam 1.0" programından ulaşılmıştır.

1.2. Yaşayan Bestekârlar

Yaşayan bestekârları doğum tarihine göre sıralamış olup biyografiler ve beste sayıları kendilerinden alınmıştır. Tespit edilen eser sayıları, bu çalışmanın yapıldığı tarihteki sayılardır. Aşağıda adı geçen bestekârların birçoğu beste çalışmalarına 2023 yılı itibâriyle devam etmektedirler.

1.2.1. Abdi Coşkun (1942-...)

Abdi Coşkun,1942 senesinde Tekirdağ'da doğdu. İlkokulu Beylerbeyi, ortaokul ve liseyi de Vefâ Lisesi'nde tamamladı. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra 1975'te İstanbul Türk Müsîkîsi Devlet Konservatuarı'nda tambur öğretim görevlisi olarak görev yaptı. Ardından İTÜ Türk Müsîkîsi Devlet Konservatuarı'nda Ana Sanat Dalı ve Bölüm Başkanlığı da yapan Coşkun, 1966 senesinde TRT İstanbul Radyosu'nda tambur sanatçısı olarak göreve başladı.⁴⁷

Coşkun, "Klasik Türk Sazları Beşlisi" denilen Doğan Ergin, Cüneyt Kosal, Vahit Anadolu ve Nihat Doğu'nun da bulunduğu ekibin içinde yer aldı. Bu ekiple yurt içi ve yurt dışı birçok konserde tambur sazıyla icrâ yapıp ülkemizi temsil etti.2007 senesinde İTÜ Türk Müsîkîsi Devlet Konservatuarı'ndan emekli olan Coşkun'un iki kızı vardır. Kızlarından Lütfiye Özer, Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korusu'nda Kemeçe Sanatçısı, Ayşe Ayan ise İTÜ Türk Müsîkîsi Devlet Konservatuarı'nda kanun hocasıdır. Coşkun, Türk Tasavvuf Müsîkîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nda da birçok meşke katılmış, Yunus Emre'nin "Lutfun Dileriz Mevlâ" isminde güftesini bayâtî makamında ilâhi olarak bestelemiş ve Türk din müsîkîsi repertuarına kazandırmıştır.⁴⁸

1.2.2. Ahmet Özhan (1950-...)

1950 senesinde Şanlıurfa'da dünyaya gelmiş Rumelili bir ailenin çocuğu olan ve küçük yaştan itibaren müziğe ilgisi olan Özhan, İstanbul Belediye Konservatuarı ve Üsküdar Müsîkî Cemiyeti'ni tamamlamıştır. Recep Birgit ve Emin Ongan ilk hocalarındandır.⁴⁹Birçok farklı sanat dalında çalışmalar yapmış olan Özhan, sinema filmi, tv dizileri, tv programı, konserler gibi birçok faaliyete imza atmıştır.1981 yılında TRT İstanbul Radyosu'nda ses sanatçısı olarak göreve başlamış ve on yıl görev yapmıştır. Bu yıllarda okuduğu birçok şarkı ve ilahi, plak, kaset ve cd olarak yayınlanmıştır.⁵⁰

Türk Tasavvuf Müsîkîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'na 1974 yılının Ramazan'ında Ömer Tuğrul İnançer'in tavsiyesi ile gelmiştir.⁵¹ Buradan

⁴⁷ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 158.

⁴⁸ Ergür, *99 Bestekârdan İlâhiler*, 118.

⁴⁹ Ahmet Musa Bala, *Ahmet Özhan Müsîkî İcrâ Üslûbu ve Günümüz Türk Din Müsîkîsine Etkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2019), 21-22.

⁵⁰ Murat Eroğul, *Ahmet Özhan'ın Hayatı, Eserleri ve Türk Din Müsîkîsi İcrâ Geleneğindeki Yeri* (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2019), 15.

⁵¹ Özhan, "Mülâkât"05/08/2021.

edindiği birikim ile tekke mûsikîsinin aslına uygun bir tavır ve üslûp ile sahneye taşınmasını sağlamış ve yeni bir akımın öncülüğünü üstlenmiştir.⁵²

Konya'da 17 Aralık Şeb-i Arûs ihtifâllerine 1980 senesinden beri istisnâsız katılmış ve katılmaya devam etmektedir. Bununla birlikte İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu'nun Kurucu Sanat Yönetmenliği görevini de yapmış olan Özhan, Haliç Üniversitesi'nde Türk müziği danışmanlığı da yapmıştır. Devlet sanatçılığı unvânını 1998 yılında alan Özhan'a, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Konya Necmeddin Erbakan Üniversitesi ve Çanakkale 18 Mart Üniversitesi tarafından "Fahri Doktora" unvânı verilmiştir. Hâlen Haliç Üniversitesi'nde ders veren ve Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı Başkanı olan Özhan, evli ve iki çocuk babasıdır. Ahmet Özhan'ın dînî mûsikî formlarından olan ilâhi formunda 13 bestesi mevcuttur.⁵³

1.2.3. Sami Savni Özer (1950-...)

Sami Savni Özer 1950 senesinde İstanbul'da doğdu. Küçük yaştan itibaren dînî mûsikî formlarını camiden başlayarak öğrenen Özer, 17 yaşından itibaren Türk müziği eğitimi için daha disiplinli şekilde çalışmaya karar vermiş ve Üsküdar Mûsikî Cemiyeti'nde Amir Ateş ve Emin Ongan'dan dersler almıştır. 1974 senesinde Türk Sanat Müziği yarışması olan "Altın Ses" de birinci olmuştur. Bir süre sözleşmeli olarak TRT İstanbul Radyosu'nda görev yapmıştır. Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı ile Tuğrul İnançer vesilesiyle tanışan Özer, Safer Dal ile 13 sene dînî mûsikî meşk etmiştir. Özer, yapmış olduğu besteler ve albümlerde doğu-batı kültürlerini birbirine yakınlaştırmış, geniş bir enstrümantal alt yapı ve ritimlerle güncellemiş ve bir sentez oluşturmuştur. Ey Allah'ım, İnliyoruz Hasretinle, Nefes, İlham, Gani Mevlam, Divâne Gönüm, Feryâd-ı Gam, Alim Allah, Hoş Geldin Ramazan ve Hû isimli albümleri yapmıştır.⁵⁴ Sami Savni Özer 21 ilâhi bestesiyle Türk din mûsikîsine hizmet etmiştir.⁵⁵

1.2.4. Halil Çay (1955-...)

Halil Çay, 1955 tarihinde Bursa'da dünyaya gelmiştir. 15-16 yaşlarında ilk mûsikî eğitimini Bursa Türk Mûsikîsi Cemiyeti'nde alan Çay, aynı zamanda Bursa Büyükşehir Belediyesi Konservatuarının ilk icrâkârları arasında yer almıştır.⁵⁶

Bursa Türk Tasavvuf Mûsikîsi Topluluğu'nun 1987 senesinde başkanı olmuştur. Bursa ve çevre illerinde tasavvuf mûsikîsi konserleri vermiş ve cami mûsikîsinin önemli formlarından cumhur müezziniği ve ramazan aylarında uygulanan Enderûn usûlü terâvih tertibi konusunda da Bursa'da uygulamalar yapmıştır. Bursa'nın gönül mimarlarından İsmail Hakkı Bursevî, Üftâde Hz., Emir Sultan, Niyâzi Mısrî, Eşrefoğlu Rûmî'nin güftelerinden oluşan "Bursa'nın Yıldızları" temalı

⁵² Ergür, 99 *Bestekârdan İlâhiler*, 128.

⁵³ Eroğul, *Ahmet Özhan'ın Hayatı, Eserleri ve Türk Din Mûsikîsi İcrâ Geleneğindeki Yeri*, 74-85.

⁵⁴ Ergür, 99 *Bestekârdan İlâhiler*, 130.

⁵⁵ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 160.

⁵⁶ Ergür, 99 *Bestekârdan İlâhiler*, 136.

konserler tertip etmiştir. Bununla birlikte Muharrem, Zilhicce, Rebûlevvel aylarına mahsus konserleri gelenek haline getirmiştir.⁵⁷ Türk din mûsikîsi repertuvarına birçok ilâhî kazandırmış olan Çay'ın Bursa Türk Tasavvuf Mûsikîsi Topluluğu'nda başkanlığı 2023 yılı itibâriyle devam etmektedir.⁵⁸

1.2.5. Kenan Sayacı (1955-...)

Kenan Sayacı 1955 yılında Kastamonu'da dünyaya geldi. 1977'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun olan Sayacı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nda muvazzaf öğretmen subay olarak çalışmış ve 1999 senesinde albay rütbesinden emekli olmuştur. Kenan Sayacı aynı zamanda bir akademisyen olup doktoraasını "*Şirvanlı Mahmud'un Tarih-i İbn-i Kesîr Tercümesi*" adlı tez ile tamamlamıştır. 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Bahçeşehir Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışan Sayacı, mûsikî ve edebiyat derslerine girmiştir. Aynı zamanda Üniversitenin mûsikî topluluğu ile çalışmalarına devam etmektedir. İstanbul Ansiklopedisi maddelerinin yazarları arasında da yer alan Sayacı'nın, birçok dergide makale, öykü ve şiirleri yayınlanmıştır. Türk din mûsikîsine 5 ilâhî kazandıran bestekâr, eserlerinde "Kenan Aşkî" ismini kullanmıştır.⁵⁹

1.2.6. Orhan Bandak (1956-...)

Orhan Bandak, 1956'da Bursa'da doğdu. Ortaokulda iken üdi Kadri Şençalar'ı dinlemesi ve etkilenmesi ile mûsikîye olan yakınlığı başladı. Arkadaşlarının tavsiyesi üzerine Bursa Mûsikî Derneği'ne giderek Erdiñ Çelikkol ile tanıştı. Bu vesileyle 1974 yılında Bursa Mûsikî Derneği'ne kaydoldu. Erdiñ Çelikkol ile nazariyât derslerine devam ederken aynı zamanda kendisinden ud dersi almaya başladı. 1977 yılına kadar çalışmalarına devam etti. 1992 senesine kadar şarkı, saz eseri ve fasıl üzerine olan müzik yaşantısını ve beste çalışmalarını, 1992 senesinde Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı Safer Dal ile tanışması üzerine ilahi, naat, şughul, münacaat, nefes gibi formlara doğru çevirdi. Safer Dal'ın kendisine vermiş olduğu ve ilgilenmesini istediği güfteler üzerinde yapmış olduğu çalışmalar neticesinde bu alanda da beste çalışmaları yapmaya başladı.⁶⁰

Diyanet İşleri Başkanlığı Bursa İl Müftülüğü ve özel sâzende ve hânendeler ile oluşturulan topluluklar ile yurt içi ve yurt dışında olan çalışmalarda ve konserlerde sâzende olarak vazife aldı. Ayrıca Bursa İl Müftülüğü tarafından hazırlanan özel programlarda da müftülük tarafından davet edilerek görev aldı. 1999 yılında aktif çalışma yaşantısından emekli olması üzerine mûsikî alanına yoğunlaşmaya başlayarak özel olarak nazariyât ve ud dersleri vermeye başladı. Hâlen öğrencileri ile derslere devam eden Bandak, Bursa'da bulunan Geleneksel Mûsikîyi Koruma ve Yaşatma Topluluğu ile çalışmalarını 1992 senesinden beri devam ettirmektedir.

⁵⁷ Ergür, 99 *Bestekârdan İlâhiler*, 136.

⁵⁸ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 163.

⁵⁹ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 163-164.

⁶⁰ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 164.

Topluluk ile çalışmalara, şef, sâzende ve hânende olarak katılmaktadır. Bandak, Türk din mûsikîsi repertuarına 14 eser kazandırmıştır.⁶¹

1.2.7. Bahaidin Bilginer (1959-...)

Bahaidin Bilginer 1959 senesinde Kahramanmaraş'ta doğdu. Mûsikî eğitimine ailesinin mûsikîye olan ilgisi sebebiyle küçük yaşta başlamıştır. 1974 senesinde Kahramanmaraş Mûsikî Derneği'ne katılmıştır. Usûl ve nota derslerini Mehmet Onur ve Memduh Cumhur hocalarından almıştır. Üniversite yıllarında üniversite korosuna katılmış ve ney dersini Ümit Gürelman' dan almıştır.⁶²

Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'na bağlı olan Bilginer, aynı zamanda 1988 yılından beri Kahramanmaraş Mûsikî Derneği'nin başkanlığı ve şefliğini de yürütmektedir. Bilginer, Türk din mûsikîsi repertuarına 22 ilâhi kazandırmıştır.⁶³

1.2.8. Nizamettin Yıldırım (1960-...)

Nizamettin Yıldırım 1960 senesinde İstanbul'da doğdu. Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'na 1980'li yılların başlarında geldi. Mûsikî ile tanışması vakıf sayesinde oldu. Burada Zeki Altun, Kemal Tezergil, Abdi Coşkun, Aslan Hepgür, Cüneyd Kosal ve Nihat Doğu'dan ders aldı. Üsküdar Mûsikî Cemiyeti'nde Vahit Anadolu'dan kudüm dersleri ve Türk mûsikîsi usûlleri eğitimi aldı.⁶⁴ 1991 senesinde Kültür Bakanlığı'nın açmış olduğu sınavda başarılı olarak İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu'nda ritim sanatçısı olarak göreve başladı. Yurt içi ve yurt dışı birçok konserde ve organizasyonda bulunan Yıldırım, hâlen toplulukta görevine devam etmektedir. Nizamettin Yıldırım'ın, güftesi Safer Dal'a ait "Nefsini Bilsen Rabbini Bulsan" isimli bir eseri mevcuttur.⁶⁵

1.2.9. Mehmet İhsan Özer (1961-...)

Mehmet İhsan Özer 1961 senesinde İstanbul'da doğdu. İlkokulu Beyazıt İlkokulu'nda, ortaokul ve liseyi de Vefâ Lisesi'nde bitirdi. İTÜ Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuari'nden mezun olan Özer, Ruhi Ayangil, Demirhan Altuğ, Ercümen Berker ve Saadet Gültaş gibi hocalarla tanıştı. İTÜ'de 1988'de yüksek lisansını tamamlayan Özer, 1995 yılında da Sanatta Yeterlik Eğitimi'ni bitirdi. Özer 1981 senesinde TRT İstanbul Radyosu'nda stajyer saz sanatçısı olarak görev yaptıktan sonra İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuari Türk Müziği İcra Heyeti'nde ve Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Türk Müziği Topluluğu'nda kanun sanatçısı olarak görev yaptı. Bekir Sıtkı Sezgin ve Alâeddin Yavaşca gibi ses sanâtkârlarına kanun sazıyla eşlik etti. Albüm ve konser faaliyetlerinde bulunmuş olan Özer'in birçok bestesi de çeşitli festivaller ve konserlerde icrâ edilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstan-

⁶¹ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 165.

⁶² Ergür, *99 Bestekârdan İllâhiler*, 146.

⁶³ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 167.

⁶⁴ Ergür, *99 Bestekârdan İllâhiler*, 148.

⁶⁵ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 168.

bul Tarihi Türk Müziği Topluluğu Sanat Yönetmeni olarak görev yapan Özer, aynı zamanda Haliç Üniversitesi Türk Müziği Konservatuvarı'nda öğretim görevlisi olarak çalışmalarına devam etmektedir. Özer, Türk din mûsikîsine 76 beste kazandırmıştır.⁶⁶

1.2.10. Hayati Günyeli (1962-...)

Samsun Çarşamba'da doğan Hayati Günyeli, ilkokulu ve ortaokulu İstanbul'da tamamladı. İstanbul Belediye Konservatuvarını bitirdi. 1985 senesinde TRT İstanbul Radyosu Türk Sanat Müziği ses sanatçısı olarak çalışmaya başladı. Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nda Safer Dal'dan tekke mûsikîsi meşk etti. Hakan Alvan'ın teşvikleriyle besteler yaptı. ⁶⁷ Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nın en çok bestesi bulunan bestekârlarından olan Günyeli, Türk din mûsikîsi repertuarına 178 ilâhi kazandırmıştır.⁶⁸

1.2.11. Mithat Arısoy (1963-...)

1963 senesinde Burdur'da doğan Arısoy, ilkokul sıralarında akordeon çalarak mûsikîyle tanıştı. Lise yıllarında Burdur yöresi halk oyunları yarışmalarında bağlama, cura ve kabak kemâne sazıyla eşlik etti. 1986 yılında İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'ndan mezun oldu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Din Mûsikîsi Bilim Dalında "*Seydi'nin El- Matla*" teziyle Yüksek Lisans ve "*Abdülkadir Töre'nin El Yazması Mevlevî Âyinleri Defterleriyle, Suphi Ezgi ve Saadettin Heper'in Nota Neşriyatındaki Âyinlerin İnceleme ve Karşılaştırması*" teziyle doktorasını tamamladı. Arısoy, Türk din mûsikîsi repertuarına 10 eser kazandırmıştır.⁶⁹

1.2.12. Ufuk İşbaşı (1964-...)

Ufuk İşbaşı, 1964 senesinde İstanbul'da dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini İstanbul Şehremini Lisesi'nde tamamladıktan sonra, Eskişehir Anadolu Üniversitesi İşletme bölümünden mezun oldu. Sanat çalışmalarına 1980 yılında Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nda başladı. Türk İslam El Sanatlarının tüm dallarında araştırma ve uygulamalarda bulunarak kendini geliştirdi. Muzaffer Ozak, Safer Dal, Nezih Tolan, Metin Alkanlı ve Taşkın Savaş gibi mûsikîşinaslar ile mûsikî meşklerine devam etti.

Tasavvuf hayatı, kültürü ve tarihi üzerine genç yaşlarda başlayan derin çalışma ve araştırmalarını sürdürmekte olan sanatçı, bu konudaki birikimini sanatsal bilgi ve tecrübesiyle birleştirerek söyleşi, belgesel, konferans ve konser gibi etkinlikler hazırlamakta ve bu yolla çalışmalarını sanatseverlerin istifâdesine sunmak-

⁶⁶ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 168-172.

⁶⁷ Ergür, *99 Bestekârdan İlâhiler*, 156.

⁶⁸ Ergür, *99 Bestekârdan İlâhiler*, 156.

⁶⁹ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 184-185.

tadır. İşbaşar, Türk din mûsikîsi repertuarına 2 eser kazandırmıştır.⁷⁰

1.2.13. Oktay Özerden (1965-...)

Oktay Özerden 1965'te Şanlıurfa'da doğdu. Ardından İstanbul'a yerleşen Özerden, Fındıkzâde İlkokulu, Silivrikapı Ortaokulu ve Şehremini Lisesi'nden mezun oldu.1989 yılında İTÜ Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuari'nden mezun olan Özerden,1992 yılında da Kültür Bakanlığı İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu'nda ritim sanatçısı olarak göreve başladı. Birçok yurtiçi ve yurt dışı konserlere katıldı. Özerden, Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı ile 90'lı yıllarda tanıştı. Halîle sazında Türkiye'de sayılı sazendelerden olan Özerden, tekke mûsikîsinin ritmik eserlerinde halîle sazıyla da eşlik etmektedir. Ahmet Özhan başta olmak üzere birçok tasavvuf mûsikîsi sanatçılarının albümlerinde de icrâ yapmış olan Özerden'in Türk din mûsikîsi repertuarına kattığı 3 ilâhisi mevcuttur.⁷¹

1.2.14. Abdullah Uysal (1970-...)

Abdullah Uysal, 1970 senesinde İstanbul'da dünyaya geldi. İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ni 1994 senesinde bitirdi. İlk mûsikî derslerini Habil Özdeş'ten alan Uysal, Kubbealtı Mûsikî Cemiyeti'ne devam etti ve birçok mûsikî meclislerine katıldı. Sakarya'ya tayin olmasının ardından Adapazarı Belediye Konservatuari müdürlüğü yapmış Erdinç Şumnu'dan klasik Türk mûsikîsi repertuarı, Nezih Uzel'den de mevlevî âyini dersleri aldı.⁷²Tasavvuf Kültürü'nü Tanıtma Derneği'nin Başkanlığı'nı 2009 yılından 2021 yılına kadar hâlen yürütmektedir. Edebiyata vukûfiyeti bilinen Uysal'ın aruz ve hece vezniyle yazmış olduğu birçok şiiri edebiyat dergilerinde yayınlanmıştır.1993 senesinde beste yapmaya başlayan Uysal, Türk din mûsikîsine birçok beste kazandırmış ve 2021 yılı itibâriyle beste çalışmalarına devam etmektedir.⁷³

1.2.15. Mustafa Hakan Alvan (1970-...)

Mustafa Hakan Alvan, 1970 senesinde Sakarya'da doğdu. İlköğrenimini Büyükgazi İlkokulu'nda yapan Alvan, Ozanlar Lisesi'nden mezun olduktan sonra, Sakarya'da Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuari'nde eğitime başladı. Burada Bekir Sıtkı Sezgin, Ümit Gürelman, Faris Akarsu, Erol Sayan, Yücel Paşmakçı, Necip Gülşes, Bünyamin Aksungur, Faruk Sümer ve Turan Yazgan gibi dönemin meşhur mûsikîşinaslarından dersler aldı.⁷⁴ Konservatuar mezuniyetinin ardından İstanbul Üniversitesi Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuari'nde sanatçı öğretim elemanı olarak göreve başladı. Bununla birlikte aynı sene TRT İstanbul Radyosu'nda ve Ruhi Ayangil'in şefliğindeki Türk Müziği korosunda neyzenlik yaptı.1992 senesinde Kül-

⁷⁰ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 185-186.

⁷¹ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 186-187.

⁷² Ergür, *99 Bestekârdan İlâhiler*, 184.

⁷³ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 187-192.

⁷⁴ Melih Yenilmez, *Neyzen Hakan Alvan'ın Hayatı, Türk Mûsikîsine Katkıları ve Eserleri* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2021), 16.

tür Bakanlığı İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu'nda neyzen olarak görev yapmış olup 2021 yılı itibâriyle bu topluluğun sanatçısıdır. Neyzen olarak birçok albümde de yer alan Alvan, birçok yurt içi ve yurt dışı konser ve etkinlikte ney icrâsına devam etmektedir.⁷⁵

Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı ile 1986 yılında tanışan Alvan, Safer Dal'ın teşvikleriyle dînî mûsikî alanında da besteler yapmaya başlamıştır. İlk eseri "Es-selâm ey Ahmed-i Muhtar" güfteli hicaz ilahidir. Vakıf bünyesinde birçok çalışma yapan Alvan, vakfa üye birçok bestekârın eserlerinin düzenlenmesi, notaya alınması ve icrâ edilmesi açısından ciddi emek ve gayretleri olmuştur. Dînî mûsikîye 2023 itibâriyle 244 beste kazandırmış olan Alvan, beste çalışmalarını sürdürmektedir.⁷⁶

1.2.16. Gökdemir İhsan (1972-...)

Gökdemir İhsan, 1972 yılında İstanbul'da doğdu. Karşılaştırmalı edebiyat, felsefe ve toplumsal düşünce alanlarında eğitim gördü. Deneysel edebiyat alanında kurmaca eserler veren yazar, edebiyat ve estetik teorisi alanlarında çalışmakta ve anlatının binlerce yıldır değişmeyen örüntülerinin işlendiği "*Hikâyenin Hikâyesi*" başlıklı bir ders anlatmaktadır. TVNET televizyonu için iki yıl boyunca "N'aber" adlı kültür-sanat programını hazırlayıp yöneten İhsan, TRT1 televizyonunda kısa bir süre "Akl-ı Selîm" programını, 2011-2014 yılları arasında ise TV24 için "Kafa Dengi" adlı kültür-sanat programını hazırlayıp sundu. İhsan, Türk din mûsikîsi repertuarına 11 eser kazandırmış⁷⁷

1.2.17. Sinan Doğan (1973-...)

Sinan Doğan 1973 senesinde İstanbul'da dünyaya geldi. Aslen Bolu/Dörtdivanlı olan Doğan, Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesinden 2004 yılında mezun oldu. 2006-2008 yılları arasında tambûrî Özer Özel'in tambur derslerine katıldı. 2010 yılında Hattat Abdülhadi Erol Dönmez'den sülûs icâzeti aldı. 2013 yılından itibaren Fatih'de bulunan Doğan, kendi atölyesinde Hüsn-i Hat ile iştiğâl etmeye devam etmektedir. Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı ile 2008 yılında tanışan Doğan, dînî mûsikî formlarını buradaki faaliyetler bünyesinde icrâ etmiş olup bununla birlikte Molla Cami'nin "Yâ Rasulallah Çe Bâşed" ile başlayan güftesini nihâvend makamında bir ilâhi olarak bestelemiştir.⁷⁸

1.2.18. Müjdat Turna (1960-...)

Müjdat Turna Hollanda'ya 1960'larda gelen gurbetçi bir ailenin çocuğu olarak 1973 yılında Hollanda'nın Amsterdam şehrinde doğmuştur, Okul hayatını Amsterdam'da geçirmiştir. Aynı şehirde Türk Sanat Mûsikîsi korosunda koristlik

⁷⁵ Yenilmez, *Neyzen Hakan Alvan'ın Hayatı, Türk Mûsikîsine Katkıları ve Eserleri*, 19.

⁷⁶ Yenilmez, *Neyzen Hakan Alvan'ın Hayatı, Türk Mûsikîsine Katkıları ve Eserleri*, 34-48.

⁷⁷ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 207-208.

⁷⁸ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 208.

yapmıştır. Bir büyüğünün vesfesi ve tavsiyesiyle tekke mûsikîsi ile tanışınca bu yönde yoğunlaşmış ve çok geçmeden arkadaşları ile 2001 yılında Derviş Vakfı bünyesi altında Tevâzu Türk Tasavvuf Mûsikîsi Topluluğu'nu kurmuşlardır. 2021 yılı itibariyle uluslararası kahve ticareti yapan bir şirketin lojistik biriminde çalışmaktadır. Turna, Türk din mûsikîsine sekiz eser kazandırmıştır.⁷⁹

1.2.19. Cumhuriyet Enes Ergür (1974-...)

Cumhuriyet Enes Ergür, 1974 senesinde İstanbul Fatih'te dünyaya geldi. Bahâriye İlkokulu'nu tamamladıktan sonra Haydarpaşa Lisesi'nden mezun oldu. Ardından İTÜ Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuvarı ses öğrencisi olarak eğitime başladı. Alaeddin Yavaşca ve Tülin Korman gibi hocalardan üslup, tavır ve repertuar dersleri aldı. Okulu "*Muzaffer Ozak'ın Tasavvuf Müziğindeki Yeri ve Önemi*" isimli bitirme teziyle tamamladı. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk Din Mûsikîsi Bölümü'nde "*Mûsikîşinas Zeki Altun Hayatı ve Eserleri*" isimli yüksek lisans tezini tamamladı.

Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı ile 1985 yılında tanışan Ergür, Safer Dal, Zeki Altun, Kemal Evren, Cüneyd Kosal, Kemal Tezergil, Abdullah Necdet Tanlak, Metin Alkanlı ve Ahmet Özhan gibi mûsikîşinaslardan dersler aldı. 1989-1992 yılları arasında Üsküdar Mûsikî Cemiyeti ve Boğaziçi Mûsikî Konservatuvarı'nda müzik eğitimi aldı. Konservatuar yıllarında, Cinuçen Tanrıkorur'un nazariyat, edebiyat ve repertuar çalışmalarına katıldı. Ergür, İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu'nda 1995 yılından itibaren misafir sanatçı olarak yer aldı. Daha sonra aynı toplulukta ses sanatçısı olarak göreve başladı ve hâlen de 2023 yılı itibariyle görevine devam etmektedir. Ergür yazarlığıyla da bilinmektedir. Türk din mûsikîsi alanında çalışmaları mevcut olan Ergür'ün 2004'te "*Zeki Altun Hayatı, Eserleri*", 2011'de "*Salâhi Dede-Salahaddin Demirtaş Hayatı ve Eserleri*" ve 2020 yılında da "*99 Bestekârdan İlahiler*" isimli kitapları neşredilmiştir. Ergür, Türk din mûsikîsi repertuarına 2023 yılı itibariyle 49 bestesi ile katkıda bulunmuştur.⁸⁰

1.2.20. Metin Çaçur (1974-...)

Metin Çaçur, 1974 tarihinde İstanbul'da doğdu. İstanbul'da İktisat Fakültesi'ni tamamladıktan sonra özel bir bankada şube yöneticiliği yapmıştır. Çaçur, 1989 yılında on beş yaşında Safer Dal ile tanışmıştır. Safer Dal, vakfa intikâl eden her notayı hemen "*Nerde Metin?*" diyerek Çaçur'a ulaştırmış, Çaçur, verilen notaları mühürlemiş ve arşivin fihristine kaydını yaptıktan sonra çoğaltarak arşivdeki yerine kaldırmıştır. Çaçur, küçük yaşlarda olmasına rağmen bir gün Safer Dal'ı mevcut yerin yeterli olmadığına iknâ ederek arşivin yerini yenilemiş, eski karton dosyalar içinden kayarak notaların birbirine karıştığı basit çelik dolaptan çıkarak kütüphane içinde bulunan büyük arşiv dolabını yaptırmış ve dosyalama sistemini değiştirerek klasör sistemine geçirmiştir. Böylece birçok eserin kaybolmasına

⁷⁹ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 209.

⁸⁰ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 213.

da mâni olmuştur. Hatta bu yüzden Ahmet Özhan tarafından “arşiv müdürü” olarak çağrıldığını da kendisi belirtmiştir. Bununla da yetinmeyip 1998 senesinde ilâhilerin kalıcı ve ulaşılabilir olması için bilgisayar sistemini vakfa getirmiş ve notaları bu bilgisayarda arşiv haline getirmek için gayret sarf etmiştir. Ancak 1999’da babaevlat ilişkisi içinde bulunduğu Safer Dal’ın vefât etmesiyle derin bir travma geçirmiş ve bu hizmeti tamamlayamamıştır. Metin Çaçur, on yıl boyunca her pazartesi, aralarında Hâfız Zeki Altun, Cinuçen Tanrıkorur, Taşkın Savaş, Cüneyd Kosal, Sami Savni Özer, Ahmet Özhan, Aslan Hepgür ve Sadun Aksüt’ün de bulunduğu çok değerli mûsikîşinaslar ile beraber meşkler yapmış ve bugün icrâ edilen birçok ilâhileri bestekârlarından geçme fırsatı bulmuştur. Çaçur, Türk din mûsikîsi repertuarına 4 eser kazandırmıştır.⁸¹

1.2.21. Barış Demir (1979-...)

Barış Demir, 1979’da İstanbul’da doğdu. İlköğrenimini İstanbul’da tamamladıktan sonra Ankara’ya taşınan Demir, Bahçelievler Lisesi’nden mezun oldu. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde 1994’de Ruhi Kalender ve Bayram Akdoğan ile mûsikî eğitimine başladı. TRT Ankara Radyosu ud sanatçısı Necip Altın’dan ud dersleri aldı. 2000 senesinde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ne öğretim görevlisi olarak atanan Fatih Koca ile birçok eser meşk etti. Demir, 2000 yılında Kültür Bakanlığı Gençlik Korosu’nda ud sanatçısı olarak bulundu. 2001 yılında Mevlânâ Kültür ve Sanat Vakfı’nda Postnişîn Şemsi Susamış’tan semâ dersleri aldı. Bununla birlikte TRT sanatçısı Tahir Engin İçöz, Neyzen Arif Biçer ve Neyzen Ekrem Vural’dan dersler aldı. 2006 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Korosu’nda ud ve kudüm sanatçısı olarak da bulunan Demir, bu topluluk ile yurt içi ve yurt dışı birçok konsere katıldı. 2007 senesinde Kültür Bakanlığı İstanbul Tarihî Türk Müziği Topluluğu’na semâzen olarak atanan Demir, topluluk ile birçok konsere katıldı ve Ahmet Özhan ile birçok defa meşk yapma imkânı buldu.⁸²

Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı ile tanışmış olup burada yıllarca faaliyetlerde bulundu ve aktif görev aldı. Osmanlı mezar taşlarıyla ilgili araştırmaları da olan Demir, birçok bestekârın ve evliyânın kabirlerinin yerlerini tespit etmiş olup hâlen bu konudaki çalışmalarına da devam etmektedir. Demir, Türk din mûsikîsi repertuarına 40 ilahi kazandırmıştır.⁸³

1.2.22. Levent Kaya (1980-...)

Levent Kaya, 1980 yılında Eskişehir’de doğdu. İTÜ Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuvarı Ses Eğitimi Bölümü’nü 2003 yılında tamamlayıp 2006 yılında İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Müziği Bölümü’nde Alâeddin Yavaşca’nın danışmanlığında yüksek lisansını tamamladı. 2005 yılında İTÜ Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuvarı’nda Öğretim Görevlisi olarak görev yaptı. 2007 – 2008 yıllarında T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Türk Müziği Topluluğu’nun konserlerine

⁸¹ Akkuş, *Cerrahilik’te Dini Musiki*, 213-214.

⁸² Akkuş, *Cerrahilik’te Dini Musiki*, 215.

⁸³ Akkuş, *Cerrahilik’te Dini Musiki*, 217.

misâfir sanatçı olarak katıldı. 2009 yılından itibaren Türk Tasavvuf Musikisi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nın bünyesinde icrâ ve beste çalışmalarına devam etmektedir. 2010 yılında başladığı Kadir Has Üniversitesi Türk Müziği Korosu'nda eğitmen olarak görev yapmaktadır. 2013 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik ve Sahne Sanatları Bölümü Müzik Toplulukları Ana Sanat Dalı'nda öğretim görevlisi olarak göreve başlamış olup 2021 yılı itibâriyle aynı kurumda çalışmaktadır. Levent Kaya, Türk din mûsikîsi repertuarına 52 eser kazandırmış olup 2023 yılı itibariyle hâlen beste çalışmalarına devam etmektedir.⁸⁴

1.2.23. Ömer Çolakoğlu (1981-...)

1981 yılında İstanbul'da doğdu. Bütün eğitim hayatı İstanbul'da geçti. Babasının İstanbul Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nda hânende olmasının etkisiyle mûsikîşinas bir çevrede kulağı dolarak büyüdü. İngiliz Dili ve Edebiyatı okudu, akabinde uzun bir süre İngilizce öğretmenliği ve tercümanlıkla iştigâl etti. Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'ndaki tasavvuf mûsikîsi meşklerine düzenli olarak katılan Çolakoğlu, basın sektöründe tercüman editör olarak çalışmaya devam etmektedir. Türk din mûsikîsi repertuarına 9 eser kazandırmış olan Çolakoğlu beste çalışmalarına 2023 yılı itibâriyle devam etmektedir.⁸⁵

1.2.24. Yunus Uray (1989-...)

Yunus Uray, 1989 yılında Sakarya'da dünyaya gelmiştir. 1998'de Hakan Alvan'dan ney dersleri almaya başlamıştır. TRT ve Kültür Bakanlığı'nın birçok konserinde görev almıştır. 2013 yılında Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'nı kazanan Uray, klasik kemençe eğitimine de 2023 yılı itibâriyle devam etmektedir. Uray, Sakarya Üniversitesi Müzik Araştırmaları Topluluğu kurucularındandır. Bu topluluk ile birçok yurt içi ve yurt dışı konserler vermiştir. Aynı zamanda ney sazının yapım ustalığını sürdüren Uray, Sakarya'da kendi atölyesinde ney yapımı ve mûsikî çalışmalarına devam etmektedir. Türk din mûsikîsi repertuarına 11 eser kazandırmış olan Uray, beste çalışmalarına 2023 tarihi itibâriyle devam etmektedir.⁸⁶

1.2.25. İbrahim Bandak (1990-...)

İbrahim Bandak, 1990'da Bursa'da doğdu. Ailesinin Türk din mûsikîsine olan ilgisi, Bandak'ın da bu alana yönelmesini sağlamıştır. Özellikle İstanbul Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'ndaki kayıtlardan ve Ahmet Özhan ve Sami Özer'in icrâlarından etkilenen Bandak, mûsikîyi nazarî anlamda öğrenmeye de karar verdi. Nazariyat dersleri babası Orhan Bandak ve Kanûnî Sait Durgun'dan aldı. Bursa Büyükşehir Belediyesi Konservatuvarı'na 1 yıl

⁸⁴ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 218-221.

⁸⁵ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 222.

⁸⁶ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 228-229.

devam etti. Halil Çay'dan ritim dersleri ve nazariyat dersleri aldı ve çalıştırdığı koronun çalışmalarına katıldı. 2016 yılından itibaren topluluk çalışmalarında şef ve hânende olarak görev yaptı. 2018 yılında ise topluluk adına Türk Tasavvuf Musiki-si ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nda olan tüm notaların kopyalarını alarak Bursa'da arşiv çalışması başlattı. Bandak, Türk din mûsikisine 6 eser kazandırmıştır.⁸⁷

1.2.26. Memduh Yasin Özyalvaç (1992-...)

Memduh Yasin Özyalvaç, 1992 senesinde Konya'da dünyaya geldi. 29 Mayıs Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden mezun olan Özyalvaç, Aynı üniversitede yüksek lisansını tamamladı. Doktora çalışması 2021 yılı itibâriyle devam ettirmektedir. İkinci üniversite olarak Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'nde okumaktadır. Türk din mûsikisinin formlarını küçük yaştan itibaren meşk eden Özyalvaç, mevlevî âyini formunu küçüklükten itibaren öğrenmeye başlamıştır. Nazariyatta Hakan Alvan, klasik kemençede Derya Türkan, Mîrâciye formunda da Rûhi Ayan-gil'den istifâde etmiştir. İstanbul Üniversitesi Osmanlı Mûsikî Araştırmaları Merkezi'nde misafir sanatçı olarak çalışmıştır. Birçok konsere de katılan Özyalvaç, televizyon programlarına da katılmış hânende ve sunucu olarak görev yapmıştır. Özyalvaç, Türk din mûsikisi repertuarına 10 ilâhi kazandırmıştır.⁸⁸

1.2.27. Muhammed Enes Üstün (1993-...)

Muhammed Enes Üstün, 1993 Yılında Bolu'da doğdu. İlköğretim tahsilini, Ataköy Emlak Kredi Bankası İlköğretim okulu, Liseyi ise Bakırköy Anadolu Lisesinden mezun olarak tamamladı. Lise yıllarında bağlama ile tanıştı. Aynı yıllarda Bakırköy Mûsikî Konservatuvarı Vakfı'nın yarı zamanlı konservatuvarına kaydoldu. Burada Fatih Salgar, Faruk Salgar, Suat Güney gibi hocalardan nazariyat, usûl, repertuar dersleri aldı ve tambur sazı ile tanıştı. 2008 yılında Özer Özel'in tadrîsâtına girdi. 2010 yılında Boğaziçi Üniversitesi Türk Müziği Kulübü'nde Gönül Paçacı ile çalışmaya başladı. Aynı yıl Hakan Alvan'dan Tasavvuf Mûsikîsi meşklerine başladı. 2015 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik Toplulukları Tambur Programından, 2019 yılında ise Marmara Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı'nda Türk Din Mûsikîsi Bilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. 2017 yılında Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğunun Tasavvuf Biriminde ses sanatçısı olarak göreve başladı, 2019 yılında Medipol Üniversitesi'nde öğretim görevlisi unvânıyla çalıştı. 2020 yılında aynı kurumda birlikte görev yaptığı Hâfız Murat Taştekin'den mîrâciyye meşk etti. Türk din mûsikîsi repertuarına beş eser kazandırmıştır. Üstün'ün beste çalışmaları 2023 yılı itibâriyle devam etmektedir.⁸⁹

⁸⁷ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 230.

⁸⁸ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 232-233.

⁸⁹ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 233-234.

1.2.28. Mustafa Batuhan Bozkurt (1994-...)

Mustafa Batuhan Bozkurt, 15 Ekim 1994 tarihinde İstanbul Maltepe'de doğdu. İlk ve ortaokul tahsîlini burada tamamladıktan sonra, Kadir Has Anadolu Lisesi'ni okudu. Ardından Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Bozkurt, Türk Tasavvuf Mûsikîsini ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nın faaliyetlerine katılmış, bunun dışında birçok sanat etkinliklerinde korist ve sunucu olarak vazîfe almıştır. Muhtelif çalışmalarda “Medhî” mahlası ile yazdığı şiirlerinin yanı sıra yine muhtelif mecrâlarda yayımlanmış kültür-sanat denemeleri de bulunmaktadır. Bozkurt, Türk din mûsikîsi repertuarına beş ilahi kazandırmıştır.⁹⁰

Sonuç

Cerrâhîliğin Cumhuriyet dönemi devamı niteliğinde olan Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı bünyesinde yetişmiş olan icrâkârlar, Cerrâhî tekkesinde icrâ edilen birçok besteyi çeşitli konserler vasıtasıyla sunmuş ve birçok hânende bu vesileyle tanınmıştır. Örneğin Ahmet Özhan, Sami Savni Özer gibi isimler başta olmak üzere birçok sanatkâr Cerrâhî ilâhilerini albümler vesilesiyle yaygınlaştırmıştır. Bu çalışmalar Cerrâhî tekkesinin içerisinde icrâ edilmiş olan bu eserlerin gün yüzüne çıkmasında etkili olmuş ve Türk tasavvuf mûsikîsinin kamuoyu tarafından bilinmesine ve icrâ edilmesine katkı sağlamıştır.

İlâhi formu başta olmak üzere Türk din mûsikîsinin birçok formunu tanıtan bu vakıf sayesinde birçok kişi Türk din mûsikîsini sevmiş ve birçoğu bu vesileyle vakıfla tanışmış ve üye olmuştur. Üye olan birçok kişi daha sonra mûsikîye yönelmiş ve beste yapmaya başlamıştır. Bu gelenek bilhassa son 50 yıldır devam eden bir gelenek olarak karşımıza çıkmakta ve birçok bestekârı Türk din mûsikîsine kazandırmaktadır. Bununla birlikte bu araştırma vesilesiyle birçok bestenin de Türk din mûsikîsi repertuarına kazandırıldığı görülmüştür.

Bu çalışmayla tespit edilen bestekârların biyografilerine yer verilmiş ve yapılan araştırmalar sonucunda Cumhuriyet döneminde vefât eden 14 bestekârın 347 eserine, yaşayan 35 bestekârın ise 2023 yılı itibâriyle 1017 eserine ulaşılmıştır. Tespit edilen eserlerin detaylı bilgisi 2021 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlanmış olduğumuz “Cerrâhîlik'te Türk Din Mûsikîsi Geleneği ve Tekke Mûsikîsinin Kültürel Devamlılığı” konulu doktora tezinde bulunmaktadır.

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The authors declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

⁹⁰ Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki*, 234-235.

Kaynakça

- Akkuş, Mustafa Asım. *Cerrahilik'te Dini Musiki*. Ankara: Fecr Yayınları, 2023.
- Akkuş, Mustafa Asım. *Cerrâhîlik'te Türk Din Mûsikîsi Geleneği ve Tekke Mûsikîsinin Kültürel Devamlılığı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, 2021.
- Akyol, Ömer. *Aslan Hepgür'ün Hayatı ve Mûsikî Çalışmaları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2011.
- Atacan, Fulya. *Sosyal Değişme ve Tarikat Cerrâhiler*. İstanbul: Hil Yayınları, 1990.
- Bala, Ahmet Musa. *Ahmet Özhan Mûsikî İcrâ Üslûbu ve Günümüz Türk Din Mûsikîsine Etkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2019.
- Bayraktaroğlu, Tosun Bekir. *Amerika'da Bir Türk Şeyh Tosun'un Hatıratı*. İstanbul: Sufi Kitap, 2018.
- Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, "Mustafa Kamil Dürüst", Erişim 27 Aralık 2023, <https://www.mk.gov.tr/icerik/detay/mustafa-kamil-durust--beste-gursu-koleksiyonu?pagenum=2>.
- Ergür, Cumhuriyet Enes. *99 Bestekârdan İlâhiler*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1. Basım, 2020.
- Ergür, Cumhuriyet Enes. *"Salâhi Dede" Salahaddin Demirtaş Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2011.
- Ergür, Cumhuriyet Enes. *Zeki Altun Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Türk Tasavvuf Musikisi ve Folk-lörünü Araştırma ve Yaşatma Vakfı Yayınları, 2004.
- Eroğul, Murat. *Ahmet Özhan'ın Hayatı, Eserleri ve Türk Din Mûsikîsi İcrâ Geleneğindeki Yeri*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2019.
- Hasipek, Ahmet. *Hafız Kemal Tezergil'in Hayatı ve Eserleri*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2019.
- Koca, Fatih. *Hafız Musikîşinaslar (Osmanlı'dan Cumhuriyete Geçiş Dönem)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2021.
- Nağme-i Aşk, "Hafız Nezih Tolan", Erişim 27 Aralık 2023, <http://nagmeiask.blogspot.com/2015/04/hafz-nezih-tolan.html>.
- Nağme-i Aşk, "Arîf Hikmet Gököğlü", Erişim 27 Aralık 2023, <http://nagmeiask.blogspot.com/2015/04/hafz-arif-hikmet-gokoglu.html?m=1>.
- Özhan, Ahmet. "Mülâkât".
- Özkan, İsmail Hakkı. *Türk Mûsikîsi Nazariyât ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2010.
- Tezeren, Sertaç. *Cüneyt Kosal Sanatı ve Hayatı*. İstanbul: Keşkül Yayınları, 2007.
- Toksoy, Aysegül Kostak. "Dedem Abdullah Necdet Tanlak'ın Ardından". *Anakronik Dergisi*. <http://www.anakronik.org/dedem-abdullah-necdet-tanlakin-ardından/>
- Yenilmez, Melih. *Neyzen Hakan Alvan'ın Hayatı, Türk Mûsikîsine Katkıları ve Eserleri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2021.

